USAID
AMERİKA XALQINDAN

BST
The Black Sea Trust for Regional Cooperation

Benefisiar Sahiblik

Mahiyyəti, tələblər, təcrübələr

Jurnalistlər üçün təlim

İnqilab Əhmədov, Sabit Bağırov

23 may 2020

BS məlumat açıqlığı üçün 7 addım

1. Açıqlamanın əsas prinsiplərini və əhatə dairəsini nəzərdən keçirin;
2. Hansı şirkətlərin məlumat açıqlayacağına qərar verin;
3. Açıqlanacaq məlumatın strukturunu müəyyənləşdirin;
4. Məlumat toplama mexanizmləri və müddətlərini təyin edin;
5. Məlumatı təsdiqləmək üçün işlək bir metod tapın;
6. Məlumatın necə yayımlanacağına qərar verin;
7. Monitorinq və hasilat sənayesində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi.

BS niyə vacibdir?

2 əsas zərər gizlədilə bilər:

- **Korrupsiya**
- Hökümət&Şirkət müqaviləsi/lisenziyası prosesində maraqlar konflikti;
- Rüşvət, pul yuyma, müqavilə saxtakarlığı.

- **Vergidən yayınma**
  - Transfer qiymətləri, ticari qiymətlərin manipulyasiyası, offşorlar (etibarnamələr, şəxsi hesablar və s.)

BS məlumat açıqlığı necə faydalı ola bilər?

- Dövlət agentliklərinə, onların öz mandatlarını səmərəli həyata keçirməyi üçün ehtiyacı olan məlumatların verilməsi;
- Vətəndaş Cəmiyyəti və təhqiqatçı analitiklərin işinə dəstək, vətəndaşların mülkiyyət sahibliyi ilə bağlı məlumat almaq ehtiyaclarını ödəməklə, etimadlı cəmiyyətin yaranmasına töhvə vermək;
- Hüquq-mühafizə orqanları üçün məlumat boşluqlarının doldurulması;
- İnvestorlara onların risklərinin minimuma endirilməsinə kömək etmək və hasilat ölkələrinə girişi rahatlaşdırmaq;
- Hasilat sənayesində icazələrin alınması ilə bağlı korrupsiyanın azaldılması;
- Vergidən yayınmanın qarşısının alınması.

“Benefisiar Sahib” kimdir?

- **Fiziki şəxs**

- MHŞT tərifi: “Şirkətə münasibətdə mənfəət sahibi, birbaşa və ya dolayı yolla korporativ qurumun sahibi və ya ona nəzarət edən fiziki şəxs (lər) deməkdir.”

- ABŞ, G8 Fəaliyyət Planı tərifi: “... Birbaşa və ya dolayı yolla, hüquqi şəxs üzərində əsaslı nəzarəti həyata keçirən və ya bir neçə istisna olmaqla, bu hüquqi şəxsə əhəmiyyətli iqtisadi maraq göstərən və ya böyük iqtisadi mənfəət əldə edən fiziki şəxs.”

“Benefisiar Sahib” kimdir?

Uğurlu BS tərifi aşagıdakıları özündə ehtiva etməlidir:

1. **Son (ultimate) faydalanan sahib:** Birbaşa səhmdarlardan kənarda duranlar. Reyestrdə olan səhmdarlar mütləq qaydada mənfəət sahibləri deyillər.
2. **İqtisadi fayda:** Şirkətin iqtisadi mənfəətinin əhəmiyyətli hissəsini (məs., artıq pulu) əldə etmək üçün dolayı münasibətləri və ya digər qeyri-kapital təsiri olan insanları əhatə etməlidir.
3. **Nəzarət:** Şirkət qərarlarında əhəmiyyətli söz sahibi olmayan səhmdarları əhatə etməlidir (məs., etibarnamələr vasitəsilə “nəzarət”).

Kim “Benefisiar Sahib” deyil?

- **Korporativ səhmdarlar.** Yalnız fiziki şəxslər (yəni insanlar) BS ola bilər. Şirkətlər və ya digər hüquqi şəxslər BS ola bilməzlər.

- **Direktorlar və İH üzvləri.** İnsan bir şirkətin direktoru və ya idarə heyətinin üzvü olduğu halda, onun BS olmağı mütləq deyil.

- **Əvəzedicilər.** Digər insanların maraqlarını təmsil etmək üçün etibar edilmiş şəxslər şirkətdə səhmdar olsa belə, son faydalanan BS kimi qəbul edilməməlidir.

BS Hasilat Sənayesində necə işləyir?

- Mülkiyyət zəncirləri ("çoxmərtəbəli" şirkətlər)
- Təmsilçı səhmdarlar (3-cü tərəfin səhmləri)
- Səhm "daşıyıcısı" (əsl sahibin adı açıqlanmır)
- Girovlar (qəyyumun əmlaka qanuni hüququ var, lakin ayrı bir benefisiarın xeyrinə hərəkət etməlidir)
- Offshor müəssisələri (sahiblərini və ya pul köçürmələrini gizlədə bilər)

QEYD: Mürəkkəb, qeyri-şəffaf bir mülkiyyət quruluşu, şirkətin maliyyə və ya digər qanun pozuntuları ilə əlaqəli olduğuna işarə deyildir

Hasilat sənayesi şirkətləri BS-lərini necə gizlədir?

- **Əvəzedici fiziki şəxslər:** ailə üzvləri, "cəbhəçilər" (gizli sahibi dəstəkləyən və nəzarətində olan şəxs), ləqəblər (saxta adlar)

- **Qeyri-müəyyən subyektlərin səhmdarlar kimi daxil edilməsi:** siyasi birliklər, icma inkişaf korporasiyaları və dövlət və ya bələdiyyəyə məxsus investisiya şirkətləri

- **Aktivlərə sahib olmaq və offşor ödəmələr etmək:** offşorlarda yerləşən hesablara və ya özəl investisiya şirkətlərinə pul köçürmək

- **Şübhəli kommersiya münasibətləri:** həyata keçirilməmiş xidmətlər üçün ödəmə, güzəştli şərtlərlə aktivləri gizli sahibin nəzarət etdiyi başqa bir müəssisəyə satmaq

2-ci Addım:

Hansı şirkətlərin məlumat
açıqlayacağının
müəyyənlişdirilməsi

BS açıqlaması MHŞT hesabatlığından da geniş şirkətləri cəlb edəcək

- MHŞT Standartı tələb edir ki, BS məlumatlarını həm də **tenderdə** işrirak edən, və o cümlədən, **əməliyyat** və **investisiya** edən hasilat şirkətləri də *(MHŞT-2019 Standatı, §2.5(c*)) açıqlasın ← bu isə *ənənəvi MHŞT hesabatlarından da geniş tələbdir*

- Çoxtərəfli Qrup (ÇQ) həm də korrupsiya/vergidən yayınma risklərinin olduğu aşağıdakı sahələrdə cəlb edilən şirkətləri nəzərdən keçirməlidir:
  - **Neft qaz və mineralların satışı**
  - **Neft qaz və mineralların emalı**
  - **Servis kontraktları**

  Məs., BS açıqlanması Dövlət Şirkətlərindən dən xam neft alan şirkətləri və ya subkontraktorları da, müəyyən məbləğdən yuxarı olan halda, özündə ehtiva edə bilər.

BS açıqlaması adətən dünya birjalarının listinqində olan şirkətlərə şamil olunmur

- Listinqdə olmaqla, şirkətlər artıq bütün bu məlumatları ictimaiyyətə açqlamağa **borcludur;**

- MHŞT yalnız onu tələb edir ki, şirkətlər və onların törəmə qurumlarının qeydiyyatdan keçdiyi müvafiq **fond birjasının adını** açıqlasınlar *(MHŞT-2019 Standartı §2.5(f)(iii));*

- MHŞT həmçinim birjalarda qeydiyyatdan keçmiş şrkətlərin bütün **mənfəət götürən törəmə qurumlarının** da açıqlanmasını tələb edir;
- ÇQ üçün mənfəət qazanan törəmə şirkətlərin tam siyahısını əldə edəndən sonra onların başında duran şirkətlə **sahiblik zəncirini** yaratmaq arzuolunandır.

Birgə Müəssisələrin (BM) tərəfdaşları BS məlumatını açıqlamalıdır

- MHŞT tələb edir ki, BM–nin hər bir üzvü özünün benefisiar sahibini açıqlamalıdır *(MHŞT-2019, Standartı §2.5(f)(iv));*

- Hər bir qurum təqdim edilən məlumatın dürüstlüyünə məsuliyyət daşıyır.

3-cü Addım:

Açıqlanan məlumatın müəyyənləşdirilməsi

Sahiblik/nəzarət məlumat açıqlığının minimal həddi

- MHŞT tələb edir ki, BS tərifinin istifadəsi üçün **hədd** müəyyənəşdirilsin, amma bununla yanaşı xüsusi bir faiz nisbətini qoymur *(MHŞT-2019 Standartı, §2.5(f)(ii))*
- **Aşağı hədd** daha faydalı məlumatların əldə edilməsinə kömək edər
  - BS adətən kiçik paylarda reallaşır, bəzən bu 5% -dən az ola bilir, amma böyük həcmli layihələrdə 5% = $ milyonlar deməkdir
- Fiziki şəxsin **tam məcmu faizi,** eyni mülkiyyət zəncirindəki müxtəlif müəssisələrdə kiçik paylara rəğmən nəzərə alınmalıdır
  - Məs., 5% hədd tələb etdikdə, fiziki şəxsin A şirkətində 3%, B Şirkətində 3 % = 6%, bütövlükdə bir sahiblik zənciri kimi)
- Məhdudiyyətlər, həm də **səhmdar nəzarətini** də nəzərə almalıdır
  - Məs.. 5% hədd ya mülkiyyət sahibliyi ilə, ya da şirkət üzərində 5% nəzarəti saxlamaqla (məs., etibarnamə ilə, müqavilə şərtləri ilə və ya qohumları vasitəsilə, və s.)

Siyasi Nüfuz Sahibləri (SNS) məlumatlarının açıqlanması

- MHŞT SNS–in müəyyənlişdirməsini tələb edir *(MHŞT-2019 Standartı, §2.5(d))*

- ÇQ **SNS-i müəyyən etməlidir**
  - BMT, SNS-i "**görkəmli ictimai funksiyalar** həvalə edilmiş şəxslər və onların **ailə üzvləri** və **yaxın adamları**" olaraq təyin edir.
  - Hökumət başçıları, böyük siyasətçilər, yüksək səviyyəli hökumət, məhkəmə və ya hərbi rəsmilər, DŞ-lərin yüksək səviyyəli rəhbərləri və ya mühüm siyasi partiya rəsmiləri. Keçmiş səlahiyyətlilər, əgər hələ də təsir imkanlarına malikdirsə.
  - Ailə üzvləri qan, nigah və ya digər vətəndaş ortaqlığı ilə və yaxın ailədən kənarda qalanlar. Əlaqəlilik həm şəxsi, həm də peşəkar ola bilər.

- SNS adından əlavə vəzifə və vəzifədə olduğu müddətləri açıqlana bilər

- ÇQ SNS-in acıqlanmasını, **heç bir hədd tələbinə baxmayaraq,** xüsusi və tam şəkildə israr etməlidir

Əlavə hansı məlumatlar açqlanmalıdır?

Məcburidir	**Tövsiyyə edilir**
Ad	Doğulduğu tarix
Milləti	İD
Yaşadığı yer	Yaşayış və ya faktiki ünvan
SNS statusu	SNS vəzifəsi və müdəti + bütün SNS hədlərə baxmayaraq
Sahiblik səviyyəsi	Mülkiyyət strukturunun tam zənciri
Sahiblik/nəzarət prosesinin detalları	Sahiblikdə təmsilçilər və həvalə edilmiş şəxslərin adları
Hesabatlıqda boşluqlar, hesabat verməyən şirkətlərin adları da daxil	İN üzvlərinin adları
Şirkətin məlumatının düzgünlüyünə zəmanət	Müqavilə vasitələri
Hüquqi sahiblər& pay mülkiyyətçiliyi	Şirkətin qeydiyyatının N, tarixi, s.

4-cü addım:

Məlumat toplama mexanizmləri və müddətlərinin təyin etmək

Əgər BS ilə bağlı xüsusi dövlət agentliyi mövcuddursa…

ÇQ, hökumətin BS məlumatlarını toplamaq üçün müvafiq qurum təsis edilməsi məsələsini qoymalıdır:

- Şirkətin **ilkin təsisatı;**
- Şirkətin **illik hesabatları;**
- Şirkətin **tenderdə iştirak etmək və ya lisenziya** almaq üçün müraciəti;
- Şirkətin hökumətlə hasilat sənayesi layihələrində **kontraktın imzalaması** (bu lisenziyanın alması və ya əməliyyat müqaviləsi ola bilər);

- Məlumat **dövlət qeydiyyatında** (registr) əksini tapmalıdır və müvafiq dövlət agentliyi tərəfindən yerləşdirilməlidir, və ideal halda müvafiq platformaya (məs, **lisenziaya, kadatsr** qeydiyatı) istinad etməlidir;
- Dövlət agentliyi həm də bu məlumatları tələb edən tərəf olmaıdır.

Mövcud deyilsə…

BS məlumatları aşağıdakı kanallarla alına blər;

MHŞT hesabatlığı prosesi

- ÇQ BS məlumatları ilə **bağlı tələbləri** hesabata daxil edə; bilər;
- Və ya ÇQ BS üçün **xüsusi əlavə** hesabat şablonu hazırlaya bilər (növbəti slayd);
- MHŞT prosesi yalnız mövcud məlumatların hesabatdə əksini tapmaqla kifayətlənməməli, bu sahədə **katalizator** rolunu oynamalıdır;
- Bütün hallarda məlumat **tam açıq formatda** ictimaiyyət üçün əlçatan olmalıdır.

BS hesabatlığının şablon nümunəsi

Template beneficial ownership declaration form

This beneficial ownership declaration form has been issued by the EITI International Secretariat as a model template to countries that wish to collect beneficial ownership information as part of the EITI reporting process. The MSG may wish to attach this form to the reporting templates distributed to extractive companies. The template includes sections [bracketed and highlighted in red] to be completed by the extractive company. It also includes sections [bracketed and highlighted in blue] to be completed by the MSG prior to distributing the form. The MSG may wish to modify the template depending on local circumstances. The template includes comment boxes that provide guidance on how to complete each section. These comment boxes should be removed prior to submitting the declaration form.

Company identification		
Full legal name of the company (including legal form of legal entities)		
Unique identification number		
	Is the company a publicly listed company, or a wholly owned subsidiary of a publicly listed company? ◻ Yes. ◻ No	
Contact address (registered office for legal entities)		
Shareholder(s)	Government/private entity	% interest
Declaration form prepared by	[Name]	[Position]
	[Email address]	[Telephone number]

Beneficial ownership definition
In accordance with the *EITI Standard*, Requirement 3.11.d.i, a beneficial owner in respect of a company means the natural person(s) who directly or indirectly ultimately owns or controls the corporate entity. Further to Requirement 3.11.d and in accordance with the decision of [MSG/country], **a beneficial owner is defined as "[add definition agreed by the MSG]".**

BS hesabatlığının şablon nümünəsi

Beneficial ownership declaration

In accordance with the beneficial ownership definition, as per [date] the beneficial owner/s of [company]is/are:

Identity of the beneficial owner	Information about how ownership is held or control over the company is exercised					Date when beneficial interest was acquired	Means of contact
	By shares		By % of voting rights		Other	[date]	[residential/service address] [other contact details]
[Full name as it appears on national identify card] [Date of birth and/or national identify number] [Nationality] [Country of residence]	[number of shares]	[% of shares]	[% of direct voting rights]	[% of indirect voting rights]	[Where control over the company is exercised through other means, details should be provided here.]		

Are any of the beneficial owners a Politically Exposed Person (PEP)?

□ Yes. Name: ______________.Public office position and role:____Date when office was assumed:__/__/

Date when office was left, if applicable: _/__/____

□ No.

Attestation

I, undersigned, for and on behalf of the reporting entity confirm that all information provided in the above beneficial ownership declaration is accurate and reliable.

[Name]______________________

[Position]_____________________ [Signature]_________________

[We attach further information to verify the accuracy of the beneficial ownership information provided:]

….

http://eiti.org/files/Template%20beneficial%20ownership%20declaration%20form.doc

5-ci addım:

Məlumatın təsdiqlənməsi üçün
işlək bir metod tapmaq

Şirkətlər zəmanət verməlidir ki, BS məlumatları dürüstdür

Bu zəmanətə aşağıdakılar daxildir:

- Şirkətdən imzalanmış, notarial qaydada təsdiq edilmiş attestasiyanın və ya onun təqdim edilməsinə etibarnamənin əlavə edilməsini tələb etmək;
- Etiabarnamələrin və əlavə təsdiqləyici sənədlərin istənilməsi;

Əlavə zəmanət tədbirləri aşağıdakıları əhatə edə bilər:

- Siyasətçilər tərəfindən təqdim olunan aktivlər haqqında açıqlamalarına qarşı verilən mülkiyyət məlumatlarını çarpaz yoxlamaq;
- Şirkətlərin təsadüfi seçimində daha dərin auditlərin aparılması ilə məlumat toplayıcılarına tapşırıq vermək;
- Yalan və ya natamam açıqlama verdiyinə görə cəzalar tətbiq etmək (lisenziyanın ləğvi).

6-cı addım:

Məlumatı necə yayacaqsız?

7-ci addım:

Monitorinq və hasilat sənayesinin idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi